

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, доцента Ковальнової Ольги Вікторівни на дисертацію Русанівського Сергія Віталійовича на тему: «Розслідування перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу із застосуванням зброї чи спеціальних засобів», подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 – Право

Актуальність теми дисертації. У сучасних умовах розвитку українського суспільства, підвищення вимог до забезпечення законності у діяльності правоохоронних органів та утвердження принципів верховенства права особливого значення набуває проблема дотримання працівниками правоохоронних органів меж наданих владних повноважень. Практика свідчить, що окремі випадки перевищення влади або службових повноважень, особливо із застосуванням зброї чи спеціальних засобів, призводять до тяжких наслідків, зокрема заподіяння шкоди життю, здоров'ю та честі громадян, що суттєво підриває довіру суспільства до правоохоронної системи держави.

В умовах воєнного стану та дії особливих правових режимів питання правомірності застосування зброї й спеціальних засобів працівниками правоохоронних органів набуває ще більшої актуальності, адже від ефективності, законності й обгрунтованості таких дій залежить не лише результат конкретного службового завдання, а й дотримання прав людини в цілому. Неналежне реагування на такі факти або їх неякісне розслідування створює передумови для безкарності та дискредитації правоохоронних інституцій.

Разом із тим, розслідування злочинів, передбачених ч. 2 ст. 365 Кримінального кодексу України, має низку криміналістичних особливостей, зумовлених службовим статусом правопорушника, специфікою обстановки вчинення діяння, а також необхідністю проведення значного обсягу процесуальних та розшукових дій для об'єктивного встановлення істини у провадженні. Водночас у науковій літературі питання методики та тактики розслідування таких злочинів розкрито фрагментарно, а окремі положення залишаються дискусійними або застарілими.

Актуальність обраної теми посилюється також стрімким розвитком інформаційних технологій, впровадженням цифрових засобів фіксації дій правоохоронців (зокрема, відеозаписів з нагрудних камер, камер спостереження, мобільних пристроїв), що істотно розширює можливості доказування, проте водночас потребує належного наукового осмислення та процесуального регулювання.

Отже, наукове дослідження проблеми розслідування перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу із застосуванням зброї чи спеціальних засобів є актуальним як з теоретичного, так і з практичного погляду, оскільки сприятиме удосконаленню криміналістичних засобів і методів розслідування, підвищенню ефективності діяльності органів

досудового розслідування та забезпеченню дотримання прав і свобод людини в умовах здійснення правоохоронної функції держави.

Актуальність обраної теми аргументується й тим, що обраний напрям дослідження ґрунтується на положеннях Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки, схваленого Указом Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023; Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019), а також відповідає Тематиці наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки, затвердженій наказом МВС України від 11 червня 2020 року № 454. Дисертація виконана відповідно до Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2021–2024 роки (протокол Вченої ради від 21 грудня 2020 року № 23). Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 30 січня 2024 року (протокол № 1).

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень. Наукова новизна отриманих результатів обумовлена тим, що за характером і змістом розглянутих питань дисертація є одним із першим в Україні комплексним дослідженням, у якому розроблено наукові засади й запропоновано криміналістичні рекомендації щодо розслідування перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу із застосуванням зброї чи спеціальних засобів. У дисертації сформульовано й обґрунтовано низку нових положень і висновків, зокрема, вперше: 1) розроблена внутрішньовидова криміналістична методика розслідування перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу із застосуванням зброї чи спеціальних засобів як інформаційна модель до складових елементів якої віднесено криміналістичну характеристику злочину передбаченого ч. 2 ст. 365 КК України (криміналістично значущі дані про особу злочинця – працівника правоохоронного органу, мотиви та цілі перевищення; способи вчинення та приховування; обстановка (умови, місце, час, зброя, спеціальні засоби), слідова картина (наслідки) й особа потерпілого); організацію початкового етапу розслідування (початок досудового розслідування; обставини, що підлягають встановленню; типові слідчі ситуації та версії; подолання протидії розслідуванню) зв'язок яких у процесі досудового розслідування визначає специфіку збирання доказів за допомогою слідчих (розшукових) дій; 2) науково обґрунтовано поняття «ситуації слідчих (розшукових) дій» під якою слід розуміти певне становище, яке складається при підготовці і проведенні слідчих (розшукових) дій, характеризується сукупністю умов та обставин, що враховуються слідчим при визначенні кола організаційних заходів, процесуальних правил і виборі тактичних прийомів необхідних для проведення слідчих (розшукових) дій відповідно до вирішення завдань кримінального провадження на початковому та наступних етапах розслідування. Такі ситуації класифіковано за (а) часом виникнення в процесі розслідування на: ситуації, що виникають на початковому (залежно від особи-злочинця та обставин події) та наступному етапах розслідування; (б) черговістю проведення

на ситуації, що виникають при первинному та повторному (додатковому) проведенні слідчої (розшукової) дії; (в) ступенем збігу цілей учасників на конфліктні та безконфліктні; 3) розроблено комплекс заходів спрямованих на подолання протидії розслідуванню перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу із застосуванням зброї чи спеціальних засобів на основі проведення негласних слідчих (розшукових) дій підрозділами внутрішньої безпеки за дорученням слідчого, спрямування яких визначається самою протидією з боку зацікавлених осіб, а отримані результати, що набули значення доказів у кримінальному провадженні щодо протидії розслідуванню, можуть використовуватися на стадії досудового розслідування як підстави для проведення інших процесуальних дій з метою отримання нових доказів або перевірки раніше отриманих, а також для оцінки фактичних даних та їх джерел, що ще не набули значення доказів.

Також у дисертації удосконалено: тактику проведення допиту (потерпілих, підозрюваних-правоохоронців, свідків) з урахуванням дотримання загальних криміналістичних вимог, позитивних і негативних обставин при типових слідчих ситуаціях, психологічних і соціальних факторів, які впливають на поведінку допитуваних, а також протидії розслідуванню за допомоги запропонованого авторського комплексу тактичних і процесуальних заходів, що дозволяє істотно підвищити результативність досудового розслідування, забезпечити виконання завдань кримінального провадження з недопущенням зловживань і формування повноцінної доказової бази для подальшого судового розгляду.

Крім того, дістали подальшого розвитку: криміналістичні рекомендації щодо тактики проведення огляду зокрема на підготовчому й основному етапах, під час огляду зброї, тіла потерпілого й службового приміщення чи спецтранспорту, а також плануванням (залучення експерта; фіксація слідів застосування сили; ретельний опис обстановки – просторове розміщення предметів; вилучення зброї/засобів впливу з ідентифікацією серійних номерів; документування свідчень) й використанням відеофіксації, дронів, 3D-моделювання у складних випадках (цифрові платформи типу FARO або RealityCapture, 3D-сканери).

Значення одержаних результатів для науки і практики полягає в тому, що одержані наукові результати дисертаційного дослідження можуть бути використані у: правозастосовній діяльності – під час розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ч. 2 ст. 365 КК України (акт впровадження Державного бюро розслідувань від 27 червня 2025 року); освітньому процесі – під час викладання навчальних дисциплін «Криміналістика», «Методика розслідування окремих видів кримінальних правопорушень» «Криміналістичні засоби та методи розслідування кримінальних правопорушень» під час підготовки навчально-методичних та дидактичних матеріалів, а також рекомендувати їх до вивчення під час самостійної роботи здобувачів вищої освіти (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 19 червня 2025 року № 107-оп).

Апробація результатів дисертації. Результати наукових досліджень, висновки та пропозиції автора оприлюднено на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема таких: «Актуальні питання криміналістики та судової експертизи» (м. Київ, 21 листопада 2024 р.); «Інформаційна безпека суспільства умовах дії правового режиму воєнного стану та повоєнний період (м. Київ, 29 травня 2025 р); «Кримінальне судочинство в умовах дії правового режиму воєнного стану та в повоєнний період» (м. Київ, 30 квітня 2025 р.). Основні наукові результати дисертаційного дослідження відображено у семи наукових публікаціях, серед яких чотири наукових статей у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, три тези доповідей на конференціях.

Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Автором вірно сформульовано мету дослідження, що полягає у розробленні наукових засад і криміналістичних рекомендацій розслідування перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу із застосуванням зброї чи спеціальних засобів. Поставлена мета зумовила необхідність реалізації таких завдань: проаналізовано стан та розкрито особливості формування методики розслідування перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу із застосуванням зброї чи спеціальних засобів; висвітлено зміст криміналістичної характеристики перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу із застосуванням зброї чи спеціальних засобів; розкрито підстави та особливості початку досудового розслідування та обставини, що підлягають встановленню при розслідуванні вказаної категорії проваджень; досліджено типові слідчі ситуації розслідування перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу із застосуванням зброї чи спеціальних засобів та окреслити типові слідчі версії, які висуває слідчих на початковому етапі розслідування у кримінальних провадженнях, розпочатих за ч.2 ст. 365 КК України; систематизовано способи та форми протидії протидію розслідуванню та запропонувати засоби її подолання; запропоновано організаційно-тактичні рекомендації проведення допиту під час розслідування перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу із застосуванням зброї чи спеціальних засобів; надано криміналістичні рекомендації щодо тактики проведення огляду зокрема на підготовчому й основному етапах розслідування перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу із застосуванням зброї чи спеціальних засобів; окреслено порядок призначення судових експертиз та їх проведення під час розслідування перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу із застосуванням зброї чи спеціальних засобів.

Методологічна основа дослідження сформована з урахуванням специфіки його об'єкта, предмета, мети та поставлених завдань. У процесі дослідження застосовано комплекс загальнонаукових методологічних підходів, спрямованих на розкриття сутності правових явищ і понять, а також використано спеціальні методи наукового пізнання, що забезпечили всебічний та обґрунтований аналіз

досліджуваної проблематики. Зокрема, історико-правовий метод застосовано для розгляду й систематизації методики розслідування перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу із застосуванням зброї чи спеціальних засобів (підрозділ 1.1); системно-структурний – для аналізу видів типових ситуацій виявлення перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу із застосуванням зброї чи спеціальних засобів (підрозділи 2.1); догматичний – з метою тлумачення понять і категорій судової експертології, криміналістики, кримінального процесу, оперативно-розшукової діяльності, що сприяло уточненню понятійно-категоріального апарату дослідження (розділи 1–3); формально-логічний – під час розгляду поняття, видів слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні, розпочатому за ч. 2 ст. 365 КК України (розділи 1, 3); соціологічні – для з'ясування позиції респондентів щодо розслідування перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу із застосуванням зброї чи спеціальних засобів (розділи 1–3); статистичний – для узагальнення результатів соціологічних досліджень, вивчення матеріалів кримінальних проваджень, експертних висновків, матеріалів кримінальних проваджень (розділи 1–3).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації забезпечується вдалою і продуманою структурою наукової роботи, логікою викладення матеріалу, потужним масивом емпіричної та джерельної бази.

Емпіричну базу дослідження становлять результати вивчення та узагальнення 43 кримінальних проваджень за ч.2 ст. 365 КК України за період 2021– шість місяців 2025 років; зведені дані анкетування 235 слідчих Національної поліції України, 320 слідчих Державного бюро розслідування і 43 судових експертів з Вінницької, Волинської, Дніпропетровської, Житомирської, Закарпатської, Запорізької, Івано-Франківської, Київської, Миколаївської, Одеської, Рівненської, Тернопільської, Чернівецької областей та м. Києва; практична робота в правоохоронних органах (зокрема досвід роботи автора оперативним працівником, начальником відділу Національної поліції України); статистичні й аналітичні матеріали Офісу Генерального прокурора, Державної судової адміністрації України за 2021– шість місяців 2025 років.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертантом, у своїй більшості є переконливими, виваженими та слухними, що є вагомим внеском у теорію кримінального процесуального права та криміналістики.

Таким чином, сформульовані у дисертації наукові положення, висновки та рекомендації мають належний рівень обґрунтованості та достовірності.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Структура й обсяг дисертації зумовлені метою та завданнями дослідження. Робота складається з анотації, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (288 найменувань на 29 сторінках) і п'ять додатків на 15 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 273 сторінки, з яких обсяг основного тексту – 229 сторінок.

У вступі обґрунтовується актуальність теми дослідження, визначено її зв'язок з науковими програмами, темами, планами, мету і завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, окреслено емпіричну базу дослідження, зазначено відомості про апробацію результатів дослідження та практичне значення його результатів, публікації автора та структуру дисертації (с. 14-25).

У першому розділі «Теоретичні основи дослідження та криміналістична характеристика перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу із застосуванням зброї чи спеціальних засобів» автором розглянуто праці вчених, що стали теоретичним підґрунтям дисертації а також теоретико-правові засади проведеного дослідження. Надано криміналістичну характеристику перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу із застосуванням зброї чи спеціальних засобів, як інформаційна модель, включає криміналістично значущі дані про особу злочинця, мотиви та цілі його дій, форми і методи вчинення та приховування кримінального правопорушення, а також типові наслідки («слідову картину»), обстановку (умови, місце, час, зброя, спеціальні засоби) і особу потерпілого. На підставі вивчення правозастосовної практики, а також матеріалів медіа, встановлено, що підозрюваними та обвинуваченим у кримінальних провадженнях за ч. 2 ст. 365 КК України із застосуванням зброї та спеціальних засобів є такі працівники правоохоронних органів, а саме Національної поліції України (31%), Служби безпеки України (16%), прокуратури, Національного антикорупційного бюро України, Державного бюро розслідувань, Бюро економічної безпеки України (15%), Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, Служби зовнішньої розвідки України (14%), митні органи, органи охорони державного кордону (12%), органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори (11%), Управління державної охорони України, Служба судової охорони (1%).

Проведена класифікація правоохоронців, які вчиняють перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу із застосуванням зброї чи спеціальних засобів, що має значення для встановлення обставин події й обрання тактичних прийомів проведення слідчих (розшукових) дій на початковому етапі розслідування на: (1) ситуативних (43%) – правоохоронці, які не становлять суспільної небезпеки, але можуть бути дуже залежними від конфліктних ситуацій, які можуть призвести до заподіяння ними тілесних ушкоджень або смерті, а й погрозу зброєю чи спеціальними засобами; (2) нестійких (34%) – правоохоронці з нестійкою психікою, активні до протиправних вчинків, не дотримуються морально-правових норм, схильні до вживання алкогольних напоїв, проявів агресивно-насильницької поведінки на службі; (3) агресивних (23%) – працівники правоохоронних органів, у яких чітко виражена агресивно-насильницька спрямованість (жорстокість, озлобленість, егоцентризм, роздратованість, цинізм, нездатність співпереживати та співчувати, орієнтація на власні інтереси та потреби, невмотивована ворожість у відносинах з оточенням, антигромадська спрямованість, деформація морально-етичної сфери, підвищена емоційна нестійкість, афективна ригідність, низький

рівень самоконтролю), створення конфліктних ситуацій, провокування оточуючих, у тому числі в умовах відсутності яких-небудь суперечностей.

До способів вчинення перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу із застосуванням зброї чи спеціальних засобів віднесено: 1) перевищення влади – дії працівника правоохоронного органу який, маючи повноваження, під час виконання своїх владних чи організаційно-розпорядчих функцій виходить за межі цих повноважень із застосуванням зброї чи спеціальних засобів, чим завдає істотної шкоди охоронюваним законом правам та інтересам окремих громадян, або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб (41%); 2) перевищення службових повноважень – дії працівника правоохоронного органу, який не має владних функцій і виходить під час виконання своїх функцій за межі наданих законом повноважень із застосуванням зброї чи спеціальних засобів чим завдає істотної шкоди охоронюваним законом правам та інтересам окремих громадян, або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб (34%); 3) перевищення службових повноважень – дії працівника правоохоронного органу, який має владні повноваження, але у конкретному випадку перевищує не їх, а інші свої повноваження із застосуванням зброї чи спеціальних засобів чим завдає істотної шкоди охоронюваним законом правам та інтересам окремих громадян, або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб (25%).

Носіями інформації про обстановку найчастіше є фізичні особи: сліди на тілі та одязі потерпілого; сліди на тілі та одязі правоохоронця; ймовірні виділення людського організму; речі потерпілого або суб'єкта злочину; предмети навколишнього середовища; документи.

У другому розділі «Організація початкового етапу розслідування перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу з застосуванням зброї чи спеціальних засобів» автором розглянуто приводи до початку досудового розслідування за фактами перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу із застосуванням зброї чи спеціальних засобів, якими можуть виступати: а) заяви, повідомлення потерпілих про застосування зброї чи спеціальних засобів або погрозу такого (38%); б) заяви, повідомлення опосередкованих осіб (родичі, близькі, знайомі, колеги, лікарі, очевидці) (32%); в) повідомлення інформаторів (21 %); г) самостійне виявлення слідчим, прокурором або співробітниками служб внутрішньої безпеки з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення злочину (інформації, яка опублікована в медіа, анонімна заява та ін.) (7%); д) публікації в медіа, матеріали журналістських розслідувань (2 %).

Аргументовано, що застосування зброї чи спеціальних засобів працівниками правоохоронних органів здійснюється виключно у межах закону та відповідно до встановлених нормативно-правових актів й наданих повноважень. У разі, якщо працівник діє згідно з підставами для застосування зброї чи спеціальних засобів та дотримується визначеного порядку, він не несе кримінальної відповідальності за завдану шкоду. Водночас перевищення необхідних заходів або порушення встановлених правил може вважатися

незаконним і тягнути за собою відповідальність. Виявлення ознак та перевірка заяв і повідомлень щодо перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу із застосуванням зброї чи спеціальних засобів – це здійснення передбаченої кримінальним процесуальним законом процедури, яка полягає в у проведенні слідчих (розшукових) дій з метою встановлення, або підтвердження наданих заявником обставин, що можуть свідчити про вчинення явно неправомірних дій працівником правоохоронного органу.

Автором сформовано алгоритм дій слідчого у випадку розслідування перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу із застосуванням зброї чи спеціальних засобів, включає кілька ключових етапів. Спочатку слідчий оцінює вихідну слідчу ситуацію, яка склалася на момент внесення відомостей до ЄРДР. Після цього висувуються можливі версії події, які потребують перевірки. Наступним кроком є постановка тактичних завдань та планування початку розслідування. Потім планується та проводиться низка слідчих (розшукових) дій, а також тактичних операцій, спрямованих на перевірку висунутих версій та вирішення поставлених завдань.

Окремо приділено увагу способам протидії розслідуванню перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу із застосуванням зброї чи спеціальних засобів систематизовані на ті, що спрямовані на: а) перешкоджання встановленню фактичних даних та обставин, що мають значення для кримінального провадження (30%); б) знищення доказової інформації та її носіїв (матеріальних та ідеальних) (25%); в) введення в оману органи досудового розслідування, затягування розслідування (24%); г) позбавлення інформації, що зібрана у кримінальному провадженні, доказового значення (11%); д) перешкоджання проведенню розслідування і судового розгляду (10%). Типовими формами протидії розслідуванню у таких кримінальних провадженнях є : вплив на слідчого (85%) з використанням корупційної складової (52%); відмова від дачі показань та надання завідомо неправдивих показань (68%); примушування свідків, потерпілих до відмови від первинних показань, або зміни показань (51%); створення перешкод для розслідування (27%) з фальсифікацією (23%), знищенням (7%) доказів; переховування від правоохоронних органів (22%); симуляція захворювання (17%).

У третьому розділі «Тактика проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу з застосуванням зброї чи спеціальних засобів» розглядаються питання слідчих (розшукових) дій. Автором доведено, що у кримінальних провадженнях щодо перевищенням влади або службових повноважень правоохоронцями із застосуванням зброї чи спеціальних засобів огляд стає ключовим засобом встановлення механізму події, виявлення речових доказів і реконструкції протиправної поведінки, а тактика проведення такої слідчої (розшукової) дії спрямована на виявлення, фіксацію та вилучення речових доказів.

Огляд найчастіше застосовується для: фіксації обстановки події (відділок, службовий кабінет, авто); виявлення слідів боротьби, біологічного матеріалу; вилучення службової зброї, спецзасобів; встановлення тілесних ушкоджень потерпілого. До основних матеріальних джерел доказів, що досліджуються в межах огляду, належать: місце події (відділок, автомобіль поліції, службовий кабінет, місце затримання на вулиці); тілесні ушкодження потерпілого (синці, садна, переломи), які фіксуються через огляд тіла (ст. 241 КПК України); одяг потерпілого чи службовця з плямами крові, розривами, слідами технічного впливу; зброя та спецзасоби – гумові кийки, кайданки, балончики, електрошокери, службова вогнепальна зброя (із ідентифікацією за серійним номером); відео- та аудіозаписи – з камер відеоспостереження, бодікамер, записів очевидців чи медіа; службові документи – рапорти, накази, журнали чергувань, схеми розташування особового складу.

Розкриваються особливості допиту у вказаній категорії. Допит у таких кримінальних провадженнях проводиться стосовно кількох категорій осіб, кожна з яких має власну процесуальну (доказову) специфіку. До основних суб'єктів допиту належать потерпілі, свідки (у тому числі заявники) та підозрювані. Допит потерпілих і свідків, як правило, має на меті з'ясування фактичних обставин події, характеру застосованих працівниками правоохоронного органу заходів, наявності чи відсутності законних підстав для застосування сили або спеціальних засобів, а також наслідків таких дій.

Підготовка та призначення судової експертизи як ключовий етап тактики її проведення відіграє визначальну роль у формуванні належних організаційних та процесуальних умов для ефективної діяльності судового експерта. Призначення судової експертизи про перевищення влади або службових повноважень працівниками правоохоронних органів із застосуванням зброї чи спеціальних засобів є самостійним процесуальним рішенням у межах кримінального провадження, що приймається уповноваженою особою та реалізується відповідно до вимог кримінального процесуального законодавства забезпечуючи встановлення обставин, що підлягають доказуванню; дозволяє встановити причинно-наслідкові зв'язки; виключити суб'єктивізм у кваліфікації дій. Рішення про призначення експертизи має бути ситуативно обґрунтованим і прийматися з урахуванням конкретних потреб досудового розслідування чи судового розгляду й включає комплекс дій, спрямованих на: визначення предмета та виду майбутнього експертного дослідження; встановлення строків, черговості та порядку проведення експертизи; вибір компетентної судово-експертної установи або атестованого експерта; збирання, підготовку та документальне оформлення матеріалів і об'єктів, необхідних для проведення дослідження.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушення академічної доброчесності. Під час ознайомлення з текстом дисертаційного дослідження Русанівського Сергія Віталійовича та науковими публікаціями фактів порушень академічної доброчесності виявлено не було, усі запозичення містять відповідні посилання. Результати та напрацювання співавторів у дисертаційному

дослідженні не використовувалися. Це дозволяє припустити, що дисертація здобувача є самостійно здійсненою й оригінальною науковою працею.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. Загалом позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження С.В. Русанівського, слід звернути увагу на окремі спірні, дискусійні положення, що можуть стати підґрунтям для обговорення під час захисту, а саме:

1. Так, у рубриці «Мета і завдання дослідження», автор визначає метою дисертаційного дослідження – розроблення наукових засад і криміналістичних рекомендацій розслідування перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу із застосуванням зброї чи спеціальних засобів. При цьому дотримується структури криміналістичної методики, яка не викликає дискусій у науковому середовищі. Втім, обходить своєю увагою такий важливий елемент, як профілактична діяльність органів досудового розслідування. На наш погляд, таке доповнення методики розслідування кримінальних правопорушень перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу із застосуванням зброї чи спеціальних засобів певною мірою додало б роботі теоретико-прикладного значення.

2. На думку опонента, здобувачу доцільно було більш ґрунтовно дослідити міжнародний досвід розслідування перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу із застосуванням зброї чи спеціальних засобів. Невикористання цього досвіду звужує наукову та практичну цінність дослідження, позбавляє його можливості запропонувати порівняльний аналіз і адаптувати кращі світові практики до українських реалій. Врахування зарубіжних підходів дозволило б глибше розкрити проблематику ефективності розслідування, підвищити рівень об'єктивності та сприяти формуванню дієвої системи запобігання перевищенню влади працівниками правоохоронних органів.

3. Після ознайомлення з роботою Сергія Віталійовича слід відзначити недостатнє врахування аспекту застосування сучасних інформаційних технологій у процесі розслідування злочинів, пов'язаних із перевищенням влади або службових повноважень працівниками правоохоронних органів. Тема дисертації майже не охоплює питання, пов'язані з використанням цифрових доказів, аналізом відео- та аудіозаписів із нагрудних камер працівників поліції, систем відеоспостереження, мобільних пристроїв, а також застосуванням технологій штучного інтелекту й аналітичних програмних комплексів для реконструкції об'єктивної картини події.

В умовах цифровізації правоохоронної діяльності та зростання ролі інформаційних технологій у кримінальному процесі саме зазначені інструменти забезпечують повноту, достовірність і неупередженість розслідування. Відсутність акценту на цифрових методах збору, збереження, аналізу та верифікації доказової інформації дещо звужує сучасний контекст дослідження і не повною мірою відповідає актуальним тенденціям розвитку криміналістики та кримінального процесу.

4. У розділі 3 дисертації, присвяченому тактиці проведення окремих слідчих (розшукових) дій, автором у якості таких дій наведено призначення та

проведення судових експертиз. Проте незалежно від того, що сутність цього питання безумовно актуальна, доцільно було б провести ґрунтовний аналіз позицій науковців щодо процесуальної природи судової експертизи: зокрема, чи слід вважати призначення судової експертизи (залучення експерта) та її проведення самостійною слідчою (розшуковою) дією або ж окремими складовими іншої процесуальної дії. Крім того, було б доречно викласти власну аргументовану позицію дисертанта щодо цієї проблеми – з чітким обґрунтуванням, чому він віддає перевагу тій чи іншій правовій кваліфікації.

Підсумовуючи викладене вище, слід зауважити, що висловлені дискусійні положення лише підкреслюють актуальність досліджуваної проблематики та не впливають на загалом позитивну оцінку роботи та істотно не зменшують її теоретичного та практичного рівня.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація «Розслідування перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу із застосуванням зброї чи спеціальних засобів» відповідає спеціальності 081 Право та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 р. № 261, наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, а її автор – **Русанівський Сергій Віталійович**, на підставі публічного захисту, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

**заступник директора інституту
з освітньої та науково-дослідної діяльності
навчально-наукового інституту
права та соціального менеджменту
Донецького державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент**

Ольга КОВАЛЬОВА

Підпис Ковальової Ольги Вікторівни засвідчую

**Т.в.о. начальника відділу
документування службової діяльності**

Наталя ХОЗЛІУ